

Studije

Pregledni članak UDK 1:32(045)Locke, J.

doi: [10.21464/fi37109](https://doi.org/10.21464/fi37109)

Primljeno 4. 5. 2016.

Petar Jakopec

B. Težaka 1a, HR-42000 Varaždin
petar.jakopec@gmail.com

Značajnost vlasničkih prava i političke zajednice u Lockeovoj filozofiji politike

Sažetak

U radu se razmatra Lockeovo poimanje prirodnoga stanja kao prve sekvence njegove kontraktualističke naracije te razlozi za napuštanje toga prirodnoga stanja i dragovoljni ulazak pojedinaca u političku zajednicu. Pojedinci na temelju izričitog pristanka, odnosno društvenog ugovora, postaju članovima političke zajednice. Motiv za stvaranje političke zajednice je očuvanje vlasništva koje je u Lockeovoj filozofiji politike, suprotno teoretičarima njegova doba kao što su Grotius, Hobbes i Pufendorf, pojmjeno kao pretpolitička kategorija. Locke vlasništvo poima na dvostruki način: u širem smislu riječi ono podrazumijeva život, slobodu i imetak pojedinca, a u užem smislu riječi vlasništvo označava samo imetak. Političkoj zajednici kao ustanovljenoj državi namijenjena je samo instrumentalna uloga koja se sastoji od toga da kao nepristrani sudac razrješava sporove, osigura očuvanje imovine te da među pojedincima sprečava moguće nasilje i prevare koje nastaju zbog velikih razlika u vlasništvu. Država sprečava osobno provođenje prirodnog zakona jer se time politička zajednica i njezini građani štite od pristranosti posrnulih pojedinaca. Autor u članku nastoji ponuditi kritičko-analitičku rekonstrukciju Lockeove argumentacije prirodnog stanja i kontraktualističkog opravdanja same konstitucije i načina djelovanja političke zajednice.

Ključne riječi

John Locke, prirodno stanje, pojedinac, vlasnička prava, politička zajednica, ograničena vlast

Uvod

U europskoj filozofiji Novoga vijeka zbiva se preokret prema subjektu. Stvara se nova paradigma shvaćanja države i ideje razuma te time samoga pojedinca. U političkoj filozofiji ta povijesna i intelektualna kretanja najbolje su iskazana i prikazana u djelu Johna Lockea *Dvije rasprave o vladi*.¹ Nakon što upoznaje Lorda Shaftesburyja² i postaje njegovim liječnikom i osobnim

¹

Za više o nastanku djela *Dvije rasprave o vladi* vidi: David Wooton (ur.), *Political Writings of John Locke*, Penguin Books, Harmondsworth 1993., str. 16–89.

²

O političkoj povezanosti Lockea i Lorda Shaftesburyja vidi: Richard Ashcraft, *Revolutionary Politics and Locke's Two Treatises of Government*, Princeton University Press, Princeton 1986., str. 286–337.

tajnikom, John Locke nastoji teorijski i politički iznijeti interese vigovalca, odnosno pripadnika građanske klase društva. Preciznije kazano, u Engleskoj su zagovornici kralja, predstavnici torijevaca, otisnuli gotovo trideset godina staro djelo Roberta Filmera *Patrijarhija* da bi im poslužilo kao ideološka osnova njihova shvaćanja vlasti i opravdanja monarhije. U tom djelu Filmer zagovara monarhiju i paternalističko uređenje zajednice jer ističe božansko pravo monarha na vlast. U prvom se redu to odnosi na diviniziranje i pridavanje božanskih atributa određenom monarhijskom obliku vladavine, odnosno kralju kao čovjeku koji ima pravo vladati zahvaljujući Božjoj volji. Locke nastoji opovrgnuti takvo opravdanje vladavine te je plod njegovog protiviljenja Filmerovoj teoriji božanskog prava na vlast djelo *Dvije rasprave o vladi*. U »Prvoj raspravi«, on argumentirano opovrgava Filmerovu teoriju, a u »Dru-goj raspravi«, naposljetku iznosi svoje stajalište glede političkog uređenja. Naime, u »Dru-goj raspravi o vladi«, Locke iznosi temeljnu filozofsko-političku tezu za ustroj i dokaz ograničene vlasti polazeći od premise individualnih i jednakih prirodnih prava pojedinaca. Tema je ovog rada ukazati na ključne točke Lockeove filozofije politike u »Dru-goj raspravi o vladi«, odnosno na princip određenja ograničene vlasti u njegovoj političkoj filozofiji. U radu se polazi od analize Lockeova kontraktualizma u kojemu bitno mjesto zauzimaju prirodno stanje i prirodni zakon. Nadalje, nastoji se na temelju brojnih Lockeovih tvrdnji pokazati da je vlast ograničena na četiri osnovna načina. Prvi je način ograničavanja vlasti stvaranje društvenog ugovora koji je zastupničkog tipa; drugi je način funkcioniranje ograničene vlasti ustrojem i podjelom vlasti na zakonodavnu, izvršnu i federativnu vlast; treći je princip ograničene vlasti utemeljen svrhom i dosegom vlasti – drugim riječima – očuvanjem slobode, života i vlasništva pojedinca; na koncu, četvrti princip ograničavanja vlasti je moralno opravdanje političkog tijela (ili udruženih pojedinaca) da se oružano odupru vladaru utoliko ukoliko on zlouporabljuje vlast.³ Ukratko, vlast se, prema Locke-u, ograničava kontraktualističkim (spora-zumnim) uvjetima i to tako da pojedinci prenose samo dio svojih prava na političku zajednicu. Samim činom podjele i ustrojstva vlasti (konstitucionalizam), politička zajednica postaje instrumentom očuvanja vlasništva i slobode pojedinaca. Dakle podjela na trodiobu vlasti (na izvršnu, zakonodavnu i federativnu vlast) je način da se ograniči moć vlasti tako da ona ne bi postala toliko moćna da može ugrožavati pojedince u političkoj zajednici. Prema tome, pojedinci prenose na političku zajednicu dio svojih prava, a zauzvrat dobivaju zaštitu vlasništva.

1. Prirodni zakon i prirodno stanje

Na samom početku rada potrebno je utvrditi da su ključne filozofsko-antropološke pretpostavke Lockeove filozofije politike sljedeće:

»... augustinovsko-kalvinistička teza o slaboj, grešnoj i iskušenjima sklonoj ljudskoj duši; te prosvjetiteljsko uvjerenje u racionalnu sposobnost ljudi da uređuju i nadziru svoj život. Takva napetost stvara potrebu da filozofija politike ugradi sustav institucionalnih protuteža mogućem ljudskom posnuću.«⁴

Iz prethodno navedenih premisa bitno je utvrditi da Locke svoju filozofiju politike utemeljuje na teološki inspiriranoj realističkoj moralnoj psihologiji i novovjekovnom antropocentrizmu. Norberto Bobbio također navodi da je

»... jedan od ciljeva što ih sebi postavlja Locke u svoje *Dvije rasprave o vladi* jest da dokaže da se civilna vlast, nastala zato da bi jamčila slobodu i vlasništvo pojedinaca koji se udružuju da bi sami sobom upravljali, razlikuje od očinske i tim više od gospodareve vlasti.«⁵

Locke pretpostavlja misaoni eksperiment u kojemu pojedince svrstava u zlatno doba, odnosno prvi razvojni stupanj u kojemu sami pojedinci posjeduju slobodu unutar granica prirodnog zakona. Pojedinci su u prirodnom stanju u nepovoljnom položaju jer su izloženi mogućim napadima drugih nerazumnih pojedinaca koji se oglašuju na prirodni zakon. Zbog gomilanja vlasništva i velikih nejednakosti u vlasništvu dolazi do neprilika, pristranosti i sukoba među pojedincima. Stoga svaki pojedinac u Lockeovom prirodnom stanju nastoji očuvati svoju imovinu i vlasništvo te u onoj slobodi koju uživa u prirodnom stanju pojedinac si priskrbljuje materijalna dobra i stvara svoju imovinu.⁶ U prirodnom stanju, pojedinci su nezaštićeni i u veoma nepovoljnom položaju jer je s gomilanjem vlasništva i izumom novca nastala velika razlika u imovini pojedinaca i time se stanje nesigurnosti i sukoba povećava. Radi se o tome da pojedinci, koji u prirodnom stanju posjeduju vlasništvo, ne smiju prisvajati više vlasništva, nego što ga mogu upotrijebiti. Stoga tek s izumom novca to ograničenje obujma vlasništva otpada jer novac tada postaje sredstvo razmjernje dobara. *Nota bene*, prema G. Sreenivasanu, Lockeova ideja vlasništva je nestalna i to u dva aspekta. Prvi aspekt odnosi se na ograničenost pojedinca u gomilanju dobara s obzirom na to da se sva imovina koja se uživa treba i održavati. Drugi aspekt odnosi se na povećanje ili smanjenje, odnosno na gomilanje ili propadanje vlasništva, čime je održavanje same imovine podložno raznim promjenama.⁷ Na temelju navedenih aspekata, svaki pojedinac tada uočava i teži nekoj političkoj zajednici koja bi mu pružila sigurnost, udobni život i očuvanje njegove imovine od nezakonitih nasrtaja drugih pojedinaca. Zbog potrebe za udobnim i sigurnim životom, pojedinac je spreman napustiti prirodno stanje

»... koje je, koliko god da je slobodno, puno strahota i neprestanih opasnosti; i nije bez razloga što teži i što je valjan stupiti u društvo s drugima koji su već ujedinjeni ili se imaju namjeru ujediniti zbog uzajamnog očuvanja života, sloboda i imanja, koje općim imenom nazivamo vlasništvom.«⁸

Potrebno je istaknuti da Locke prirodno stanje u početku naziva »zlatno doba«, a sve s jedinim ciljem da ukaže na to da pojedinci ne mogu pristati na bilo koji oblik političke zajednice. Drugim riječima, pojedinci teže onome obliku zajednice koja im pruža bolju i sigurniju razinu zaštite društva od gotovo nestabilnog prirodnog stanja. Lockeova ideja kontraktualizma ili teorije društvenog ugovora je

»... hipotetička konstrukcija kojom se postulira da je politički autoritet umjetna tvorevina nastala na temelju svjesnog i dragovoljnog pristanka pojedinaca kojima se vlada.«⁹

3

O principu ograničene vlasti šire vidi: Raul Raunić, *Filozofija politike Johna Lockeja*, Politička kultura, Zagreb 2009., str. 9–167.

4

R. Raunić, *Filozofija politike Johna Lockeja*, str. 120.

5

Norberto Bobbio, *Liberalizam i demokracija*, prevela Sanja Roić, Novi Liber, Zagreb 1992., str. 20–21.

6

Usp. Matthew H. Kramer, *John Locke and the Origins of Private Property: Philosophical Explorations of Individualism, Community,*

and Equality, Cambridge University Press, Cambridge 1997., str. 141.

7

Usp. Gopal Sreenivasan, *The Limits of Lockean Rights in Property*, Oxford University Press, New York 1995., str. 118.

8

John Locke, *Dvije rasprave o vladi*, Naklada Jurčić, preveo Saša Novak, Zagreb 2013., II, § 123, str. 262.

9

R. Raunić, *Filozofija politike Johna Lockeja*, str. 56–57.

Ključno je spomenuti da, za razliku od Hobbesa, Locke smatra da čovjek u prirodnom stanju ne vodi rat svih protiv svih (*bellum omnium contra omnes*) da bi očuvao vlastiti život, nego, s obzirom na njezino ustrojstvo i dobit koju pruža udruženim pojedincima, pred političku zajednicu postavlja visoke moralne kriterije.

Locke navodi kako u prirodnom stanju nedostaju tri elementa koja bi omogućila miran suživot pojedinaca u samoj prirodnoj zajednici. Prvi je nedostatak nepoznavanje i neprihvatanje potpunoga opsega djelovanja i ponašanja u prirodnom stanju shodno nalogima prirodnoga zakona. Primarni uzrok zanemarivanja samoga prirodnoga zakona nastaje zbog velikih razlika u posjedima i pristranosti prosuđivanja pojedinaca u vlastitim stvarima. Gubi se osnovni nalog očuvanja svih ljudi koji je ujedno zapisan i kao glavna norma prirodnog zakona. Ukratko, budući da naloge prirodnog zakona neki pojedinci ne poštuju u dostatnoj mjeri, onda je potrebno stvoriti pozitivni zakon. Kazano Lockeovim riječima:

»... nedostaje utvrđeni, ustaljeni, poznati zakon; primljen i odobren općom suglasnošću, koji bi bio mjera pravednog i nepravednog i opće mjerilo koje bi rješavalo sve sporove između ljudi.«¹⁰

Drugi je nedostatak i slabost prirodnog stanja nepostojanje prihvaćenog i nepristranog suca. Naime, u prirodnom stanju svaki se pojedinac nastoji držati prirodnog zakona, ali je često pristran u provođenju prirodnog zakona, što stvara dodatne napetosti i sukobe. Ukoliko dođe do nekih povreda i nepoštivanja prirodnog zakona, a najviše radi nekih prošlih obračuna, razračunavanja ili obavljanja vlastitih interesa nauštrb drugih ljudi, utoliko je potreban

»... poznati i nepristrani sudac s ovlastima u rješavanju svih razmirica prema utvrđenom zakonu.«¹¹

Kao treći nedostatak prirodnog stanja Locke navodi nepostojanje vlasti

»... koja bi podržala i potpomogla presudu kad je pravedna i kojoj bi omogućila dužnu provedbu.«¹²

Radi se o tome da je potrebno poštivati i izvršavati odluku donesene presude kako ne bi ponovno moglo doći do recidivnog i neispravnog ponašanja pojedinca koji je prekršio naloge prirodnoga zakona.

U prirodnom stanju pojedinac se nalazi u nepovoljnoj situaciji jer je u stalnoj opasnosti da ga netko ugrozi štetnim djelovanjem. Prirodno stanje je samo po sebi nesigurno i u tom stanju svaki pojedinac posjeduje pravo kažnjavanja prekršitelja ako mu je počinio štetu, a što opet iziskuje veliki napor i odgovornost. Zbog brojnih nepogodnosti u prirodnom stanju i radi stalnog opreza od nasilnika te otežanog provođenja pravde, pojedinci se u prirodnom stanju mogu pouzdati jedino u prirodni zakon koji je nedovoljno sigurni oslonac za uređivanje međusobnih odnosa. Naime,

»... sam prirodni zakon zbilja ne može biti zakon ako nije učinkovit u prirodnom stanju. Također, prirodni zakon ne može biti učinkovit u prirodnom stanju ukoliko prirodno stanje nije stanje mira. Prirodni zakon pretpostavlja predanu dužnost svakog pojedinca u očuvanju života drugih pojedinaca onoliko koliko je to u njegovoj moći, ali svakako do one mjere dok njegovo očuvanje ne postane nadmetanje prema drugima.«¹³

Prema tome, budući da je prirodno stanje nedostavno zbog prethodno navedenih manjkavosti, potrebno je postojanje vlasti da bi pojedinci na koncu uspjeli očuvati sebe i zaštititi svoje vlasništvo. Briga za vlasništvo primarni je razlog radi kojega pojedinci napuštaju prirodno stanje te predaju osobne ovlasti kaž-

njavanja sucu kojemu je dana vlast da donosi pravedne presude. Ljudi u prirodnom stanju spremni su predati vlast

»... kažnjavanja kako bi je provodio onaj pojedinac što su ga između sebe imenovali, a sve to na osnovi takvih pravila s kakvima će se suglasiti zajednica ili oni koje je zajednica za tu svrhu ovlasila.«¹⁴

Za pojedinca u prirodnom stanju nije moguće uspostaviti instituciju suda jer se svaki pojedinac bori sam za sebe, on je prepušten samome sebi. Ulaskom u političku zajednicu kažnjavanje onih pojedinca koji ugrožavaju ostale pripadnike političke zajednice preuzima institucija sudstva. Iz navedenoga razloga pojedinci napuštaju prirodno stanje i ulaze u političku zajednicu u kojoj pojedinci i njihovo vlasništvo uživaju zaštitu države, odnosno pojedinci tada u državi zauzvrat dobivaju institucionalnu sigurnost očuvanja vlastite imovine, života i slobode. Stoga se Lockeova politička zajednica sastoji od slobodnih i neovisnih pojedinaca koji su dobrovoljno odlučili pristupiti u političku zajednicu koja im jamči stabilnost i sigurnost njihova života, određene povlastice i zaštitu imovine.¹⁵ U pretpolitičkom, odnosno prirodnom stanju mjerilo je i princip djelovanja među pojedincima načelo prirodnog zakona odnosno očuvanje života svakog pojedinca, nepovređivanja drugih pojedinaca i očuvanje njihova vlasništva. Prema tome:

»Lockeova velika tema bila je sloboda i njegova velika teza da slobode nema ondje gdje nema zakona. U čovjekovom prirodnom stanju nema zakona, ili barem nema poznatog i ustaljenog zakona. Dakle, da bi bili slobodni, ljudi moraju biti zakonodavci.«¹⁶

2. Uloga prirodnog zakona u političkoj zajednici

Locke navodi kako je u prirodnome stanju potrebno poštivati načelo očuvanja svih ljudi, odnosno držati se prirodnoga zakona. Prirodni zakon u sebi sadrži dva oblika izvršne moći. Prvi oblik izvršne moći prirodnog zakona nalaže da je potrebno činiti djela koja se smatraju bitnima za očuvanje vlastita života, pa nadalje prirodni zakon upućuje pojedince da vode brigu za druge pojedince utoliko ukoliko se to ne kosi s njihovim vlastitim samoodržanjem. Drugi oblik izvršne moći prirodnog zakona odnosi se na prirodna prava. John Gray navodi da

»... prirodna prava kod Lockea označuju uvjete koji su nam potrebni da bismo se zaštitili i očuvali živote uz vladavinu prirodnih zakona što nam ih je dao Bog.«¹⁷

¹⁰ J. Locke, *Dvije rasprave o vladi*, II, § 124, str. 263.

¹¹ J. Locke, *Dvije rasprave o vladi*, II, § 125, str. 263.

¹² Ibid., II, § 126, str. 263.

¹³ Leo Strauss, *Natural Right and History*, University of Chicago Press, Chicago, London 1965., str. 224.

¹⁴ J. Locke, *Dvije rasprave o vladi*, II, § 127, str. 264.

¹⁵ Vidi više o tome u: Richard I. Aaron, *John Locke*, Oxford University Press, London 1965., str. 270–287.

¹⁶ Robert A. Goldwin, »John Locke«, u: Joseph Cropsey, Leo Strauss (ur.), *Povijest političke filozofije*, prevela Mirjana Paić-Jurinić, Golden marketing, Tehnička knjiga, Zagreb 2006., str. 360.

¹⁷ John Gray, *Liberalizam*, prevela Karmela Cindrić, Politička kultura, Zagreb 1999., str. 28.

Prema tome, prirodna prava pojedinci uživaju u prirodnome stanju i ona uključuju slobodu pojedinca da učini sve što smatra potrebnim za svoje vlastito očuvanje, a u okvirima onoga što dopušta prirodni zakon. Ipak, kada pojedinci odluče svojim pristankom stvoriti stabilnu i organiziranu zajednicu, onda se izvršna moć prirodnog zakona daje u ruke političke zajednice.¹⁸ Prosljeđivanjem oba oblika izvršne moći prirodnog zakona pojedinci izvršno djelovanje prepuštaju državi. Ipak, potrebno je ustanoviti da, prije negoli uđe u političku zajednicu, pojedinac mora usvojiti da za njega dužnosti u prirodnom stanju vrijede kao i za sve druge pojedince u prirodnom stanju te se moraju vladati prema prirodnome zakonu. Stoga je osnovno pravo, ali ujedno i izvršna moć prirodnog zakona, kazniti svakoga pojedinca koji prekrši prirodni zakon.¹⁹ Bitno je, također, ukratko istaknuti da prirodni zakon najprije nalaže pojedincu samoočuvanje, pa tada iz toga načela proizlazi i moć kažnjavanja onih pojedinaca koji su, protivno odredbama prirodnog zakona, ugrozili pojedinčevo samoočuvanje.

Prekid prirodnog stanja dobiva puni smisao tek kada pojedinci dio svojih prava na kraju povjeravaju političkoj zajednici u koju su pristupili i koja će im, kao svojevrсни instrument, pružiti zaštitu njihovih privatnih interesa. Izlaskom iz prirodnog stanja pojedinci zadržavaju pravo na slobodno djelovanje te briga za vlastito dobro spada, tada već u političkoj zajednici, isključivo na samoga pojedinca. A. John Simmons u svojem djelu *The Lockean Theory of Rights* navodi da pojedinci sva »prirodna vlasnička prava zadržavaju ulaskom u političku zajednicu.«²⁰ Naime, država u Lockeovom smislu treba brinuti da u njoj ne bude nasilja i raznih prevara te da se poštuje sam prirodni zakon i prirodna prava koja se ulaskom u političku zajednicu, prema tome, ne ukidaju, nego institucionalno nadopunjuju. Utemeljenjem zakonodavna tijela i konstitucijom vlasti politička zajednica zadobiva ulogu brige o zaštiti života, slobode i privatna vlasništva svih pojedinaca unutar te zajednice. Pojedinci u političkoj zajednici postaju djelomično ograničeni, naime radi se o tome da su pojedinci povjerali zakonodavnom tijelu upravljanje prirodnim zakonom koji se odnosi na očuvanje svih ljudi te se taj prirodni zakon odnosi i na slobodno kažnjavanje ugrožavatelja i prekršitelja samoga prirodnoga zakona. Locke takvu paradigmu vladanja pripisuje ovlastima i ulozi zakonodavnog tijela, a potkrjepljuje je sljedećom tvrdnjom:

»I zato je onaj koji raspolaže zakonodavnom ili vrhovnom vlašću neke države obvezan vladati po utvrđenim važećim zakonima, objavljenima i poznatima narodu, a ne improviziranim dekretima; preko nepristranih i pravednih sudaca koji trebaju rješavati sporove na osnovi tih zakona; i upotrijebiti silu zajednice u zemlji samo prigodom provedbe takvih zakona, ili prema inozemstvu kako bi spriječio nepravde izvana i osigurao zajednicu od provala i invazija. A sve to treba biti usmjereno samo prema jednom cilju: miru, sigurnosti i zajedničkom dobru naroda.«²¹

Iz navedenoga citata može se zaključiti da Locke preporuča pravnu državu te vladavinu zakona, odnosno da se poštuju zakoni i u svakom slučaju da se izbjegne izjednačavanje individualne volje i proizvoljnosti s pitanjem sigurnosti i očuvanja pojedinaca u političkoj zajednici. Prema tome, oblik općeg dobra političke zajednice počiva u vladavini zakona, odnosno da se poštuju izglasani zakoni kojima jednako podliježu svi pripadnici političke zajednice, ali i stabilnoj pravnoj državi koja će poštivati usuglašeni i ustanovljeni poredak unutar same političke zajednice. U političkoj filozofiji Johna Lockeja naziru se prvi rudimentarni oblici podjele vlasti. Locke vlast dijeli na zakonodavnu, izvršnu i federativnu vlast. Izvršna vlast provodi zakone, a federativna vlast nastoji brinuti za vanjske poslove. Zakonodavna vlast treba donositi zakone koje provodi izvršna vlast, a koji će na koncu biti od opće koristi pojedinci-

ma u političkoj zajednici te im omogućiti nesmetano i slobodno djelovanje. Međutim, potrebno je istaknuti da, ukoliko se u političkoj zajednici pojave politička previranja, primjerice ako izvršna vlast počinje provoditi privatne, a ne opće interese, utoliko

»... odgovornost za moguću nesigurnost, nestabilnost i rat pada na vladare kao prave pobunjenike protiv prirodnog zakona i narodne volje, a ne na građane koji pokušavaju zaštititi svoja prirodna prava.«²²

3. Ustrojstvo i način djelovanja političke zajednice

Udruženi pojedinci koji su društvenim ugovorom stvorili političko tijelo određuju kako će na koncu politička zajednica biti konsolidirana. Dakle:

»Lockeova politička teorija jest teorija konsenzusa. Pristaje se, prije svega uopće, na udruženje u građansko društvo. Pritom je odlučno da se svaki puta pristaje uz većinu. To je ugovor kojim se pristaje na građansko društvo, a čiji moment leži u pristajanju uz većinu.«²³

Politička zajednica stoga postaje jedno udruženo tijelo od više pojedinaca koji svojevoljno u nju stupaju i konstituiraju takovu političku zajednicu. Autor A. John Simmons smatra sljedeće:

»Dakle, kad Locke tvrdi da svaki legitimni politički autoritet nastaje iz 'pristanka', on čini se, pod 'pristankom' misli na bilo koji od posebnih članova toga srodstva nastojeći primarno istaknuti voluntaristički karakter moralnih odnosa koji je stvorio svaki od njih.«²⁴

Stoga svaki pojedinac ima ključnu ulogu u stvaranju vlasti, odnosno oblika uređenja političke zajednice. Država prema tome

»... kao kreacija čovjeka shvaća se dakle kao izvorna, slobodna kreacija, kreacija čovjekove volje i umijeća, shvaća se kao djelo individualnog bića koje je suvereno samo sebi.«²⁵

U prirodnom stanju ljudi imaju ograničenu vlast na temelju prirodnog zakona i samostalnu moć vođenja vlastitih života, ali nakon ulaska u političku zajednicu ta moć i vlast prenosi se na dužnosnike koji postaju nadređeni pojedincima u državi. Bitno je istaknuti da

»... priroda Lockeova političkog autoriteta je pak, zastupnička, budući da pojedinci, udruženi u političku zajednicu, uvjetno povjeravaju političku moć obnašateljima vlasti.«²⁶

18

Usp. J. Locke, *Dvije rasprave o vladi*, II, § 7–8, str. 176–177.

19

Usp. John Dunn, *Locke: A Very Short Introduction*, Oxford University Press, New York 2003., str. 54. doi: <https://doi.org/10.1093/ac-trade/9780192803948.001.0001>.

20

A. John Simmons, *The Lockean Theory of Rights*, Princeton University Press, Princeton 1992., str. 313.

21

J. Locke, *Dvije rasprave o vladi*, II, § 131, str. 265–266.

22

Enes Kulenović, »John Locke«, u: Enes Kulenović (ur.), *Moderna politička teorija*, Fakultet političkih znanosti, Zagreb 2013., str. 116.

23

Arno Baruzzi, *Uvod u političku filozofiju novog vijeka*, preveo Tihomir Engler, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb 1994., str. 231.

24

A. John Simmons, »Locke on the Social Contract«, u: Matthew Stuart (ur.), *A Companion to Locke*, Blackwell Publishing, Chichester 2016., str. 421.

25

Arsen Bačić, »John Locke i njegov doprinos učenju o podjeli vlasti«, *Politička misao* 24 (4/1987), str. 98–106, str. 99.

26

Raul Raunić, *Pretpostavke liberalnog razumijevanja čovjeka*, Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb 2005., str. 205.

Nakon stupanja i ulaska u političku zajednicu, pojedinci određuju legitimni princip i oblik političke vladavine unutar te same zajednice. Ipak, potrebno je istaknuti da pojedinci, prije nego što stupe u političku zajednicu, »trebaju odlučiti u koji konstitucionalni oblik vlasti povjeruju izvršno pravo prirodnog zakona.«²⁷ Locke navodi tri različita oblika vlasti: demokraciju, oligarhiju, i monarhiju. Monarhija pak može biti nasljednog oblika ili kao izborna monarhija. Ključno je istaknuti da

»... oblik vlasti ovisi o uređenju vrhovne vlasti, koja je zakonodavna – budući da je nezamislivo da niža vlast naređuje višoj ili da neka druga, osim vrhovne, donosi zakone – prema tome kako je uređena vlast donošenja zakona, takav je i oblik države.«²⁸

Zakonodavna vlast je najviša i najjača vlast u društvu, a državni poredak bit će određen ovisno o tome tko je nositelj zakonodavne vlasti. Locke državu razumije kao:

»... nezavisna zajednica, koju su Latini označavali riječju *civitas*, kojoj u našem jeziku najbolje odgovara riječ *commonwealth* i koja najpogodnije opisuje takvo društvo ljudi, što riječi zajednica ili grad ne čine.«²⁹

Pod utjecajem onodobnih povijesnih prilika u kojima se našla engleska država, Locke je preuzeo naziv »*Commonwealth*«, a koji je prvi »upotrijebio O. Cromwell za englesku republiku 1649., a poslije (1653.–60.) i za Protektorat, koji je obuhvaćao Škotsku i Irsku.«³⁰ Ipak, Locke je u *Drugoj raspravi o vladi* državu definirao kao nezavisnu zajednicu³¹ u kojoj se pojedinac ima pravo ostvariti prema svojoj slobodnoj volji. Važno je istaknuti odakle dolazi pojam države i u hrvatskom jeziku jer se kod Lockeja spominje engleski pojam *commonwealth*:

»Imenica država izvedena je u hrvatskom jeziku iz praslavenskog i sveslavenskoga glagola držati, koji, među ostalim, znači: posjedovati, imati u vlasti, osigurati da više stvari bude zajedno i da se jedna od druge ne dijele, činiti, vršiti, čuvati.«³²

Ipak,

»... u svakom slučaju, država mora biti stvorena kao rezultat sporazuma između pojedinaca, država mora biti kreacija koja među ljude prvi put donosi pravo i poredak. Taj sporazum – *pactum unionis* – prijelaz je iz kaosa u poredak, ista je osnova obligacija za koje čovjek ranije nije znao, ali na koje on sada svojevolumno pristaje.«³³

Prema Lockeovom tumačenju, pojedinac ulazi u veću zajednicu radi »uživanja vlastite imovine u miru i sigurnosti«,³⁴ a zakon je temeljni instrument za postizanje blagostanja. Ipak,

»... prvi i osnovni pozitivni zakon svih država je ustanovljavanje zakonodavne vlasti; budući da je prvi i osnovni zakon koji treba vladati čak i samim zakonodavnim tijelom očuvanje društva i (u mjeri u kojoj je to u skladu s općim dobrom) svakog pojedinca u njemu.«³⁵

Nakon ulaska u političku zajednicu, osnovni je korak stvaranje jamca stabilnosti i sigurnosti u obliku zakonodavnog tijela koje će zastupati javni interes. Međutim, potrebno je istaknuti da

»... se nikoga ne može prisiliti da uđe u sporazum s drugima i zbog toga pojedinac može postati članom političkoga tijela isključivo izravnim pristankom.«³⁶

Nakon utemeljenja zakonodavne vlasti, taj oblik vlasti postaje ujedno vrhovna vlast države. Stoga je, jednom određena vlast,

»... sveta i nezamjenjiva u rukama u koje ju je zajednica jednom predala; niti bilo koja naredba nekog drugog može, u bilo kojem obliku izražena ili bilo kakvom vlašću podržava, imati snagu i obvezatnost zakona koji ima potvrdu od onog zakonodavnog tijela koje je zajednica izabrala i postavila.«³⁷

Zakon predstavlja suglasnost društva po pitanju nekog konkretnog i određenog stanja stvari. John Dunn smatra da je taj tada državni, ali i »ljudski zakon grubi društveni aparat za nadziranje državne vlasti koji normativno prinuđuje izvršnu vlast djelovati upravo prema toj svrsi«. ³⁸ Uloga je zakona u političkoj zajednici normativna jer zadaje stabilni i utemeljeni oblik djelovanja unutar same političke zajednice. Prema tome, »legitimna država zahtijeva pristanak svojih građana ne samo pri procesu konstituiranja, već i kako bi mogla osigurati svoj kontinuitet iz generacije u generaciju«. ³⁹ Lockeova ideja stabilne i vjerodostojne političke zajednice temelji se na prešutnom pristanku. Radi se o tome da je pristanak na osnivanje političke zajednice izričit i osoban, dok je pristanak za sve kasnije naraštaje prešutan i temelj je stabilnosti i dugovječnosti zajednice koju su pojedincu uspjeli ustanoviti. ⁴⁰ Također, Lockeova paradigma poimanja političke zajednice i pretpolitičkog društva ističe slobodu samoopredjeljenja pojedinaca. Bitno je istaknuti da je za Locke

»... politička aktivnost instrumentalna; ona osigurava okvir ili uvjete slobode, tako da se privatni ciljevi pojedinaca mogu zadovoljiti u civilnom društvu. Stvaranje političke zajednice ili vlasti teret je što ga pojedinci moraju podnijeti kako bi osigurali svoje ciljeve.« ⁴¹

Drugim riječima, Lockeovo opravdanje konstituiranja države, dakle političke zajednice, jest prvenstveno u tome da država, kao instrumentalno dobro, omogućiti pojedincu sigurnost kako bi očuvao svoje vlasništvo u užem i širem smislu. James Tully u djelu *A Discourse on Property: John Locke and His Adversaries* uočava da na temelju vlasništva nad sobom ili svojom osobom čovjek ima pravo i na vlasništvo nad rezultatima svoga rada. Prema tome,

27

David A. Lloyd Thomas, *Locke on Government*, Routledge, London, New York 1995., str. 27.

28

J. Locke, *Dvije rasprave o vladi*, II, § 132, str. 266–267.

29

Ibid., II, § 133, str. 267.

30

»Commonwealth«, *Hrvatska enciklopedija*. Dostupno na: <http://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=12321> (pristupljeno 10. 12. 2016.).

31

Usp. Robert Edward Allen (ur.), *The Penguin English Dictionary*, prevela Dragana Grozdanić, Mozaik knjiga, Zagreb 2006., str. 276.

32

»Država«, *Hrvatska enciklopedija*. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=16368#top> (pristupljeno 27. 1. 2015).

33

Arsen Bačić, »John Locke i njegov doprinos učenju o podjeli vlasti«, str. 99.

34

J. Locke, *Dvije rasprave o vladi*, II, § 134, str. 267.

35

Ibid., II, § 134, str. 267–268.

36

E. Kulenović, »John Locke«, str. 105.

37

J. Locke, *Dvije rasprave o vladi*, II, § 134, str. 268.

38

John Dunn, *The Political Thought of John Locke: An Historical Account of the Argument of the 'Two Treatises of Government'*, Cambridge University Press, Cambridge 1969., str. 162.

39

E. Kulenović, »John Locke«, str. 106.

40

Za više o ideji prešutnog pristanka vidi: Jeremy Waldron, »John Locke: social contract versus political anthropology«, u: David Boucher, Paul Joseph Kelly (ur.), *The Social Contract from Hobbes to Rawls*, Routledge, London, New York 1994., str. 51–72, str. 52–57.

41

David Held, *Modeli demokracije*, preveo Nikica Petrak, Školska knjiga, Zagreb 1990., str. 65.

»... razlika između čovjeka i osobe je središnja za Lockeovu teoriju. Bog je vlasnik čovjeka jer (...) Bog je stvorio čovjeka. Za čovjeka je, s druge strane, rečeno da je posjednik dvaju stvari. On ima vlasništvo ili jest vlasnik svoje osobe te je on također i vlasnik djela svoje osobe.«⁴²

Nadalje, može se utvrditi kako je upravo u samome pojedincu prisutna odgovornost za svako djelovanje i trud koji je uložio da bi stapanjem s prirodnim dobrima povećao svoju imovinu. Stoga:

»... iz Lockeove paradigme jasno je da minimalni uvjet vlasništva označava posjedovanje vlastite ličnosti, vlastito je za njega i ono što *ja* prisvaja bilo kakvim mijenjanjem prirodnog. Čini se kao da je rad osnovni kriterij pomoću kojeg individua postaje vlasnik, no ne zaboravimo na cjelinu Lockeove argumentacije. Najprije, kao apologet upravo nastalih vlasničkih odnosa u Engleskoj XVII. stoljeća, Locke pod radom misli na *produktivnost koja donosi profit*.«⁴³

Neovisno o principu zakonodavne vlasti u kontekstu toga je li određena da postoji stalno ili pak vremenski ograničeno, je li predana jednom čovjeku ili više ljudi, zakonodavna vlast je odlučujuća u općim pitanjima koja se odnose na sigurnost i stabilnost političke zajednice. Prema tome, zakonodavna vlast se odnosi na sve pripadnike političke zajednice i ta vlast dobiva onoliko moći koliko je pojedinci unutar političke zajednice predaju u ruke samoga zakonodavnog tijela radi nesmetanog funkcioniranja države. Zakonodavna vlast je

»... ograničena na zajedničko dobro društva. To je vlast koja nema nikakvu drugu svrhu osim očuvanja i zbog toga nikad ne može imati pravo uništiti, porobiti ili hotimično osiromašiti podanike.«⁴⁴

Prirodni zakon i dalje ostaje prisutan u političkoj zajednici, a zakonodavno tijelo donosi zakone koji su usmjereni prema očuvanju same političke zajednice. Prema tome:

»... pravila koja zakonodavci donose za djelatnost ostalih ljudi moraju, kao i njihove vlastite djelatnosti, biti u skladu s prirodnim zakonom, odnosno s Božjom voljom čije proglašenje on predstavlja; a kako je osnovni prirodni zakon očuvanje svih ljudi, nikakav ljudski zakon ne može biti pravilan ili pravomoćan ako je suprotan njemu.«⁴⁵

Drugim riječima, prirodni zakon u sebi sadržava metafizičku dimenziju jer polazi od Božjeg postojanja i stoga je glavni imperativ prirodnog zakona, a koji je *eo ipso* transcendentan, očuvanje svakoga čovjeka i pripadnika političke zajednice. Jeremy Waldron u *God, Locke and Equality – Christian Foundations of John Locke's Political Thought* smatra da

»... sigurno znamo kako je Locke vjerovao da je argument o Božjem postojanju elementaran – no ne kao urođeno znanje – nego kao nešto što ne zahtijeva nejasno rezoniranje pa je prema tome dostupno intelektu svake osobe.«⁴⁶

Postojanje Boga upućuje na viši smisao čovjekove egzistencije pa stoga Locke upućuje na to da je svaki pojedinac u vrlo prisnoj mogućnosti spoznaje vlastite transcendentnosti. James Tully razmatra da je

»... Locke odrastao u kalvinističko-voluntarističkom miljeu, te su njegova rana djela bila zaokupljena upravo diskursom iz toga miljea u kojemu se smatra kako dužnost i oblik prirodnog zakona proizlaze iz Božje volje.«⁴⁷

Primarno je stoga da politička zajednica omogući svakom pojedincu slobodu djelovanja u smislu da pojedinac može ostvariti pravo na rad i time stvoriti vlastitu imovinu. Ključ je Lockeova razumijevanja pojedinca moguć

»... samo uz pretpostavku vlasništva. Bez vlasništva nema slobode, ono je prirodno pravo pojedinca. Pojedinčev životni status rezultat je njegove radinosti, štedljivosti i sposobnosti da svojim radom prisvoji zemlju i dobra te ih pretvori u svoje vlasništvo.«⁴⁸

U ideji same uspostave određene političke zajednice Locke vrhovnu vlast u toj zajednici dodjeljuje zakonodavnom tijelu. Ako jednom uspostavljena vlada započne djelovati i odnositi se prema pripadnicima političke zajednice u suprotnosti s izvornim ciljem radi kojega je ona postavljena, tada politička zajednica ima pravo pružiti otpor samovoljnoj vladavini. Stoga

»... zajednica neprestano zadržava vrhovnu vlast kako bi očuvala sebe od napada i zlih namjera sviju, čak i svojih zakonodavaca, kad god su tako lakoumni i zli da imaju ili provode loše namjere protiv sloboda i vlasništva podanika.«⁴⁹

Ukoliko vlada funkcionira po načelu općega dobra, utoliko ona zadržava pravo vladanja nad političkom zajednicom u smislu principa ograničene vlasti. No kad se pojave oblici loše vladavine u državi, primjerice korupcija i egoizam vlastodržaca, tada politička zajednica ima pravo interveniranja u političke događaje jer joj pripada vrhovna vlast stvaranja novoga oblika državnog uređenja, baš kao i na početku stvaranja prvobitnog oblika države. Osim toga, potrebno je ukazati i na Lockeovo opravdanje o tome dokle seže vrhovna vlast zakonodavnog tijela:

»U svim slučajevima dok vlada postoji, zakonodavno tijelo je vrhovna vlast. Jer ono što može dati zakone drugome mora biti više od njega; a kako zakonodavno tijelo nije na drugi način zakonodavno tijelo društva osim po pravu koje ima za donošenje zakona za sve dijelove i za svakog pripadnika društva, propisujući pravila njihovog djelovanja i dajući vlast provedbe tamo gdje su prekršena, zakonodavno tijelo doista mora biti vrhovno i sve druge vlasti nekih pripadnika ili dijelova društva potječu od njega i njemu su podčinjene.«⁵⁰

Kada se jednom ustanovi stabilno zakonodavno tijelo, politička zajednica nema ni jednu drugu vrhovnu vlast sve dotle dokle postojeća vlada djeluje na dobro države. Kada pripadnici političke zajednice ustanove predstavnike zakonodavnoga tijela, tada to biva konačna odluka te političke zajednice jer su oni sami kreatori određenog političkog poretka. Bitno je istaknuti da pri definiranju političke moći Locke smatra da se ta moć odnosi na politički autoritet, odnosno na izglasavanje i postavljanje zakona. Ipak, legitimnost političkog autoriteta ovisi o pripadnicima političke zajednice.⁵¹

42 James Tully, *A Discourse on Property: John Locke and His Adversaries*, Cambridge University Press, Cambridge 1980., str. 105.

43 Maja Solar, »Problem vlasništva i individualizma«, *Filozofska istraživanja* 133–144 (1–2/2014), str. 55–67, str. 64.

44 J. Locke, *Dvije rasprave o vladi*, II, § 135, str. 270.

45 Ibid., II, § 135, str. 270–271.

46 Jeremy Waldron, *God, Locke and Equality – Christian Foundations of John Locke’s Political Thought*, Cambridge University Press, Cambridge 2002., str. 234. doi: <https://doi.org/10.1017/cbo9780511613920>.

47 James Tully, *An Approach to Political Philosophy: Locke in Contexts*, Cambridge University Press, Cambridge 1993., str. 206.

48 Slaven Ravlić, *Svjetovi ideologije*, CID, Politička kultura, Podgorica, Zagreb 2013., str. 51.

49 J. Locke, *Dvije rasprave o vladi*, II, § 149, str. 280.

50 Ibid., II, § 150, str. 280.

51 Usp. Frank Lovett, »Power«, u: Robert E. Goodin, Phillip Pettit, Thomas Pogge (ur.), *A Companion to Contemporary Political Philosophy*, Blackwell Publishing, Malden, Oxford, Carlton, Victoria 2007., str. 709–718, str. 709.

4. Uloga zakonodavne, izvršne i federativne vlasti

Prema Lockeu, zakonodavna vlast ili vrhovna vlast u političkoj zajednici treba se povoditi načelom pravednosti jer je vrhovna vlast

»... dužna dijeliti pravdu i odlučivati o pravima podanika na osnovi objavljenih važećih zakona i preko poznatih ovlaštenih sudaca.«⁵²

Iz navedenoga se citata može iščitati da je za valjano funkcioniranje političke zajednice nužno poštivanje i poznavanje važnosti zakona te ustanovljen i priznat ili potvrđen sudac. Suci su potrebni da bi upozorili pojedinca na kršenje domene prirodnog i pozitivnog zakona.

Postojanje vlasništva zahtjeva i mnogo brige, naime u prirodnom stanju vlasništvo je više ugroženo jer sva obveza očuvanja toga vlasništva spada na pojedince. Stupanjem u političku zajednicu, snage pojedinaca se ujedinjuju i pitanje osiguranja vlasništva rješava se pomoću objavljenih zakona. Vlast koju vlada ima u političkoj zajednici treba biti u službi naroda, odnosno pojedinaca koji su vlasnički potvrđeni. Ustanovljena vlast zakonodavnog tijela treba se

»... provoditi na osnovi ustaljenih i objavljenih zakona: kako bi narod znao svoje dužnosti i bio siguran i zaštićen u okviru granica zakona, a i kako bi se vladari držali u okviru tih granica, da ih vlast, koju drže u rukama, ne bi dovela u iskušenje da je uporabe, za takve ciljeve i s takvim sredstvima za kakve narod ne bi znao i dobrovoljno ih prihvatio.«⁵³

Ključno je u vladinom djelovanju poštivanje obznanjenih i prihvaćenih zakona kako vlada ne bi izazvala samovoljno ponašanje drugih pojedinaca koje bi doveli u pitanje njezin legitimitet. Dakle,

»... tri su uvjeta prijeko potrebna da bi vladavina bila politička i legitimna. To su: legitimnost njezina nastanka, legitimnost sredstava koje rabi za svoje ciljeve, i legitimnost svrhe.«⁵⁴

Da bi vrhovna vlast dobro služila narodu ona smije uzeti tuđu imovinu jedino uz suglasnost vlasnika te imovine jer je cilj vlade pravno očuvati vlasništvo svakoga pojedinca. Narod određuje oblik države, »a to čini uspostavljanjem zakonodavne vlasti i određivanjem u čijim rukama će ona biti«.⁵⁵ Jednom dogovoreno i ustanovljeno zakonodavno tijelo, kao predstavništvo političke zajednice, ima jedinstvenu vlast donošenja zakona i ne može tu ovlast prepustiti nekome drugome obliku zakonodavnog tijela. Moguće je, prema Lockeovom shvaćanju, zaključiti da je

»... zakonodavna vlast ona vlast koja ima pravo određivati kako će biti uporabljena sila države poradi očuvanja zajednice i njezinih pripadnika.«⁵⁶

Uloga je zakonodavna tijela donositi zakone koji su u službi očuvanja i zaštite vlasništva. Locke smatra da je potrebno sazivati zakonodavno tijelo više puta radi izglasavanja potrebitih zakona za samu političku zajednicu. Naime zakonodavna vlast

»... treba biti predana u ruke različitih ljudi koji, sazvani u pravo vrijeme, imaju vlast sami ili s drugima donositi zakone; a kad to učine, budući da se opet razdvoje, sami postaju podčinjeni zakonima koje su donijeli, što je za njih nova i neposredna obveza da pripaze i donesu ih poradi zajedničkog dobra.«⁵⁷

Ovdje je moguće istaknuti Lockeovu ideju vladavine naroda i načelo jednakosti svih ljudi pred zakonom. Valja također istaknuti, prema tvrdnji C. B. Macphersona, da

»... jedina zaštita koju pojedinac ima protiv arbitrarne vlade jest u pravu većine građanskog društva da kaže kada je vlada prekršila povjerenje prema kojem uvijek treba postupati za dobro javnosti, a nikada arbitrarno.«⁵⁸

Stoga ustanovljeni i izglasani zakoni imaju prvotnu ulogu štititi prava svih pojedinaca, ali i pravo samih pojedinaca na slobodno određenje i usmjerenje vlastitoga života te na koncu i samoga djelovanja u obliku rada unutar političke zajednice. Time doneseni zakoni postaju obvezujući pa je potrebna »vlast koja uvijek postoji, koja treba nadgledati provođenje donesenih zakona i koja ostaje na snazi. I zato se često događa da su zakonodavna i izvršna vlast odvojene.«⁵⁹

Izvršna vlast podređena je zakonodavnoj vlasti i stoga je izvršna vlast ta koja provodi zakone. Vlast o vanjskim poslovima s pripadnicima neke druge zajednice jest federativna vlast. Federativna vlast primarno »obuhvaća vlast rata i mira, lige i saveze i sve poslove s osobama i zajednicama bez države.«⁶⁰ Međutim, zadaća je federativne vlasti uspostaviti dobrosusjedske odnose sa zajednicama u okruženju bilo da su u građanskom ili prirodnom stanju. Neovisno o federativnoj vlasti, izvršna vlast usmjerena je na izvršavanje i provođenje zakona unutar političke zajednice. S druge strane, federativna vlast usmjerena je na »upravljanje vanjskom sigurnošću i interesom zajednice prema svima onima od kojih može steći korist ili štetu.«⁶¹ Ipak, ključna je razlika između izvršne vlasti i federativne vlasti u tome što se izvršna vlast temelji na utvrđenim zakonima donijetih uz pomoć zakonodavnog tijela, dok federativna vlast počiva na »razboritosti i mudrosti onih u čijim je rukama da je provode za dobro zajednice.«⁶² Na obnašateljima dužnosti federativne vlasti stoji odgovornost da vladaju prema najpotrebitijima interesima države. Federativna su i izvršna vlast pod upravljanjem vladara koji bi trebao biti razboritog, mudrog i pragmatičnog vladanja, čime bi donosio najbolje odluke za političku zajednicu kojoj pripada. Diobom vlasti i idejom prešutnog pristanka u svojem je djelu *Druga rasprava o vladi* Locke istaknuo bitnu ulogu pojedinaca kao nosivih čimbenika koji tvore neku političku zajednicu. Na kraju se može utvrditi sljedeće:

»Lockeova obrana konstitucionalne vladavine je, s jedne strane, utemeljena u teološkim i moralnim principima koje je on poistovjetio s prirodnim zakonom, i istodobno, je prepoznatljiv faksimil specifičnih političkih institucija 17. stoljetne Engleske.«⁶³

52

J. Locke, *Dvije rasprave o vladi*, II, § 136, str. 271.

53

J. Locke, *Dvije rasprave o vladi*, II, § 137, str. 273.

54

R. Raunić, *Filozofija politike Johna Lockeja*, str. 117.

55

J. Locke, *Dvije rasprave o vladi*, II, § 141, str. 276.

56

Ibid., II, § 143, str. 277.

57

Ibid., II, § 143, str. 277.

58

Crawford Brough Macpherson, *Politička teorija posjedničkog individualizma*, prevela Anita Kontrec, Centar društvenih djelatnosti

Saveza socijalističke omladine Hrvatske, Zagreb 1981., str. 224.

59

J. Locke, *Dvije rasprave o vladi*, II, § 144, str. 278.

60

Ibid., II, § 146, str. 278.

61

Ibid., II, § 147, str. 278–279.

62

Ibid., II, § 147, str. 279.

63

Richard Ashcraft, »Locke's political philosophy«, u: Vere Chappell (ur.), *The Cambridge Companion to Locke*, Cambridge University Press, Cambridge 1994., str. 226–251, str. 250. doi: <https://doi.org/10.1017/CCOL0521383714.010>.

Zaključak

Lockeova ideja prirodnog stanja teorija je kojom Locke nastoji opravdati politički autoritet, odnosno razlog stvaranja države kao političke zajednice. U prirodnom stanju i u čitavoj je njegovoj slobodi pojedinac dužan poštivati prirodni zakon koji propisuje očuvanje svih ljudi te pravedno kažnjavanje prekršitelja prirodnog zakona. Ipak, kako je u prirodnom stanju pojedinac prepušten samome sebi, tako je on izložen mnogim egzistencijalnim opasnostima jer mu neposredno može prijetiti ugroza od mogućih otimača njegova privatnog vlasništva zadobivena vlastitim radom. Navedene opasnosti i moguće ugroze ponajviše su uzrokovane povećanjem vlasništva koje uzrokuje jaz i time moguće sukobe između pojedinaca. Stoga je sam pojedinac u prirodnom stanju u nepovoljnom i nezaštićenom položaju jer njegov život ovisi o njegovoj snazi i snalažljivosti pa radi toga pojedinac napušta prirodno stanje sklapanjem društvenog ugovora. Time ulazi u sigurnu i zaštićenu zajednicu – državu. Bitno je istaknuti da je prirodno stanje imaginarno i da se koristi kao misaoni eksperiment radi zornijeg prikaza opravdanosti teorije društvenog ugovora kao načina legitimacije političke zajednice odnosno političkog poretka i autoriteta.

U samoj političkoj zajednici u koju je pojedinac pristupio društvenim ugovorom pojedinac će kao naknadu dobiti pouzdano očuvanje svoga vlasništva od nadležnih tijela koja su namijenjena za sigurnost u političkoj zajednici. Sa stupanjem u političku zajednicu pojedinac prenosi dio svojih prava i predaje ih u ruke nadležna tijela koje mu jamči sigurnost očuvanja života pred mogućim nasiljem kojemu je pojedinac bio izložen u prirodnom stanju. Zakon tada postaje temeljni princip vladavine stvorene zajednice, a vlast zadobiva ulogu provoditi djelatnosti koje su u službi za opće dobro pojedinaca u novostvorenoj političkoj zajednici. Zakonodavno je tijelo, kao vrhovno tijelo uz političku zajednicu, ključno za oblik društvenog uređenja, a izvršno je tijelo dužno provoditi odluke zakonodavna tijela. Uz to, Locke navodi i federativnu vlast koja mari za međunarodne odnose i poslove. Ono čime biva ograničeno djelovanje pojedinca nakon ulaska u političku zajednicu je prenošenje ovlasti sudbenog kažnjavanja na nepristrane suce utoliko ukoliko dođe do nekih prekršaja. Ograničena vlast u političkoj zajednici u okviru Lockeove političke filozofije proizlazi iz koncepcije podjele vlasti na zakonodavnu, izvršnu i federativnu vlast. Pojedinci koji su pristupili u političku zajednicu uvećali su kvalitetu svoje slobode. Politički autoritet, odnosno država sa zakonima, štiti slobodu pojedinaca od potencijalnih ugrožavatelja njihove slobode. Potrebno je na kraju istaknuti kako prirodni zakon u političkoj zajednici ne biva isključen, nego zakonodavna volja predstavlja prirodni zakon i ona je time usklađena s prirodnim zakonom. Stoga zakonodavna volja nema dužnost očuvanja svih ljudi, kako to nalaže prirodni zakon, nego zastupa određeni udio suvereniteta samo na dotičnom teritoriju određene političke zajednice.

Petar Jakopec

**Significance of Property Rights
and Political Community in Locke's Philosophy of Politics**

Abstract

This paper discusses Locke's conception of the natural state as the first sequence in his contractualism narration, and the reasons for the abandonment of natural state and voluntary entry of individuals into political community. Individuals under the explicit consent apropos social contract become the members of political community. The motive for the creation of political community as the preservation of property was conceived as a pre-political category in Locke's philosophy of politics, contrary to the theorists of his time such as Grotius, Hobbes, and Pufendorf. Locke thinks of the ownership in two ways: in the wider sense of the word, it means life, liberty and property of the individual, but in the strict sense it means to possess property. Political community, established as state, is intended to have an instrumental role which consists of having an impartial judge settling disputes, ensuring the preservation of property, and preventing possible violence and deception among individuals, arising from large difference in the property possession. The state prevents the personal implementation of natural law because it is the way in which the state can protect political community and its citizens from biased troubled individuals. The author seeks to offer the critical and analytical reconstruction of Locke's argument of natural state and the contractualist justification for the constitution and modus operandi of the political community.

Key words

John Locke, natural state, individual, property rights, political community, limited government